

FERENCZY MŰZEUUM
CENTRUM

AZ IDŐ METSZETEIBEN

VAS ISTVÁN

Az idő metszeteiben

Éjfélre jár. Nyitva az ablak. Nyár van.
Pillék lepik a neoncsövet a szobámban.
Ablakban állok. Idül a magány.
Régi szobákat fogad be a szobám,
Innen meg onnan. Egymást keresztezik
Időbeli, térbeli vetületeik.
És ez, meg az, aki lakta. Velem
Maradtak az idő metszeteiben,
Akikkel többféle időben beszélek.
Egyedül. A telítődő éjnek.

Balla Demeter: Vas István, 1970-es évek | from the '70s
eredeti fotó | original photograph, Petőfi Irodalmi Múzeum | Petőfi Literary Museum

Vas István feltörekvő, nagypolgári zsidó családban született Budapesten (1910). A textilkereskedő édesapa fiát, méltó utódként kereskedőnek szánta. Nem csak az egyre szorongatóbb '30-as évek és a második világháború eseményei akadályozták meg ebben. Vas István már gyerekkorában idegenkedett attól az életmódtól, amelyet a család kínált – leginkább a könyvek érdekelték. Az útját kereső fiatal Vasnak az inspiráló új élményt a Kassák körül megjelent avantgárd jelentette, Kassákhoz megy bátorításért, aki a legendává nőtt kávéházi találkozáson költővé avatta a gátlásos fiút, és első verseit is Kassák lapja, a *Munka* közölte. A szabadversekkel bemutatkozó Vas István egyre távolul körben tájékozódik, s fokozatosan eltávolodik az indulást jelentő avantgárd közegtől. Kosztolányi Dezső, majd Babits Mihály személyes biztatása, és a fordítói praxis segíti megtalálni a saját hangját, nyelvét.

Megérkezését az irodalmi életbe számára is az első *Nyugat* közlés jelenti (1932). A megélhetéséért azonban „robotra kárhóztatva” hivatalnokként kellett dolgoznia. Esténként, hétvégén, munka közben – fejben – verselt, a legkülönbébb költészeti hagyományokat fel elevenítve, formakésztségét csiszolva. Programszerűen fordította Villont, Shakespeare-t; barátjával, Radnóti Miklóssal Apollinaire-t. Megtalált hangját, Budapest-költészetét a *Levél a szabadságról* című második, vékony kis kötete reprezentálja.

Az örök költői, írói gyúanyagot, a felszabadító szerelemet a magát mozdulatművésszé képző Nagy Etellel, Kassák Lajos nevelt lányával élte át. A feledhetetlen szerelemnek Eti tragikus halála vetett véget. Vas István felesége 1939-ben, nem sokkal a második világháború kitörését követően, agydaganatban meghalt.

Vas István és Szántó Piroska hétvégi háza Szentendrén | The weekend house of István Vas and Piroska Szántó in Szentendre, 1958 k. | circa 1958
eredeti fotó | original photograph, Savaria Múzeum | Savaria Museum

A magára maradt költőt, éppen felesége miatt, sokáig mentesítették a zsidótörvények alól; csak rövid időkre hívták be munkaszolgálatra. A német megszállás és Budapest ostroma azonban már egészen testközelii veszély, Ottlik Géza és felesége bújtatja, szerelme Kutni Mária segíti, vigyázza, menti.

Marikát csak a felszabadulást követően veheti feleségül, inkább tisztességből, hiszen 1940 nyarának kitörölhetetlen Szántó Piroska élménye erodálja a kapcsolatot. „A háborút követő ocsúdásban” Illés Endre ajánlásával a Révai Kiadóhoz került, mely az államosítás után Szépirodalmi Könyvkiadóként működött. Később az Európa Kiadó lektora nyugdíjazásáig.

Otthona – ekkor már Szántó Piroskával él – költők, írók találkozóhelye. Vas István a fiatalok mentora, akkor is, amikor nem publikálhat, csak fordításaival van jelen az irodalmi életben. Az elhallgat(tat)ásból csak 1956 után térhetett vissza, s ekkor sorra megjelenhettek kötetei; köztük grandiózus önéletrajzi regénye.

Lengyel Lajos: Nagy Etelka, 1936.
eredeti nagyítás | original enlargement, mgt. | private property

Vas István számára kezdetben „kamaszkori kirándulások, ifjúkori evezések” helyszíne Szentendre. 1937-ben Etivel és a Kassák házaspárral nyaral a pismányi Hertl-villában. 1940-ben, Péter-Pálkor, Korniss Dezsővel hajózott ki Szentendrére, s váratlanul beleszeretett Szántó Piroskába. A kezdeti elutasítás, az elterelő párhuzamos kapcsolatok ekkor még megakasztják a végül „életfogytig” tartó szerelmet. Közös emlékeik helyszínén, Szentendrén házasodnak össze (1951), majd itt vesznek telket, s építtetnek rá hétvégi házat. Sokat időznek a tavaszi-nyári-őszi kertben. Rózsák és versek burjánzanak.

Vas István (1910–1991) a *Nyugat* harmadik nemzedékének tagja. Az irodalmi kánonból kimozdíthatatlan, ám alakja egyre halványul. Az *idő metszeteiben* című kiállítás, mely több közintézmény hagyatéki anyagából és számos magánszemély gyűjteményéből válogat, arra vállalkozik, hogy tudatosítsa az intellektuális érzékenységgű, klasszikus költő életművét, és felidézze vonzóan modern személyét. Bemutassa a költőt, a műfordítót, a regényírót. S meg hozza a látogatók kedvét az olvasáshoz.

1948. Péter - Pálra

hagyadik nyár, mely itt lobog?
Vere a nyár alkonyatok!
Heppes megfőtt őzült lobogás,
csikó Duna - csobogás.
Vé a fű, er a tű, a vir srinen,
nassas - lila felhők, est feig,
domb, ásvány hajjal borított,
vihar utáni illatok,
bibor felhőben telehold, -
hagyadik más? Mi volt, mi volt?
Kábor volt a kerdet,
fényes ott lehellete,
a földem a folytatás,
retgett hirt, vesztett csaták.
Is kőben csupa kévadás,
ellibáratlak kév és
te engem, és villám, vihhadás,
felismerése srakítás,
vad és vész, suta helyetek
és álarcok és rejtekük.
Is kőben mindig vinnak
a kév nyár, a nyárona tél,
nyár menedé, nyár hűvös,
őzvegek, esdők nyár alkonyok,

levendula, rózsa illatok
s mindig a tülszök, csillagok,
mindig a hűvös, enyhülés,
a sere, a sár és ölelés,
~~hitekedő~~ vidék felött
hagyadik önkívület.
Nyár lobbanja károgat,
ne kévderék, hóg hagyadik.
Ne kévderék, - éppen hantalan -
elöttünk nyár még menyő van.
Ha az őz és ő megered
s apadrak a kődőlő, tengeren,
a parton majd megállok velem:
hagylok a felkete főveny.
Hagyadik még alkos, hánny masadt:
csillagok a kihűlt nyáron.

P.

István Vas was born in Budapest into an up-and-coming, bourgeois Jewish family (1910). His father, a textile merchant, wanted his son to become his worthy successor, a merchant. Not only the increasingly oppressive '30s, but also the events of World War II prevented this. As a child, István Vas was already averse to the way of life his family offered – he was mainly interested in books.

The inspiring new experience for the young Vas, who was looking for his own way, was the avant-garde emerging around Kassák. He went to Kassák for encouragement, who made the inhibited boy into a poet at a legendary meeting in a café, and his first poems were published in Kassák's newspaper entitled *Munka* (Work). István Vas, who introduced himself with free verse poems, became acquainted with an ever-expanding circle, and was gradually moving away from the avant-garde medium that marked the start of his career. The personal encouragement provided by Dezső Kosztolányi, then by Mihály Babits, and the translation practice helped him to find his own voice and language.

Similarly to other poets, his arrival in literary life was also indicated by the first communication on him published in the literary journal *Nyugat* (West) (1932). However, for his livelihood, he was doomed to 'drudge' as a clerk. In the evenings, at weekends, while working, he created poems in his head, reviving various poetic traditions, refining his form skills. He regularly translated Villon and Shakespeare; and with his friend, Miklós Radnóti, Apollinaire, as well. His own voice, which he managed to find, his poetry in Budapest, is represented in the second, thin little volume of the *Letter on Freedom*.

Lengyel Lajos: Vas István, 1930 k. | circa 1930
eredeti nagyítás | original enlargement, mgt. | private property

He experienced liberating love, the eternal poetic and literary fuel, with Etel Nagy, Lajos Kassák's adopted daughter, who was training to become a eurythmist. Their unforgettable love was ended by Eti's tragic death. (István Vas's wife died of a brain tumour in 1939, shortly after the outbreak of World War II.)

The widowed poet, exactly because of his wife, was exempted from Jewish laws for a long time; he was called to labour service only for short periods. However,

the German occupation and the siege of Budapest already represented imminent danger. István Vas was hidden by Géza Ottlik, as well as helped, guarded and saved by his love, Mária Kutni.

He could marry Marika only after the liberation of the country, rather out of fairness, as the unforgettable impression that Piroska Szántó made on him in the summer of 1940 eroded their relationship. Following the 'reawakening after the war', on the recommendation of Endre Illés, he started working at the Révai Publishing House, which was operating under the name of Szépirodalmi Publisher after its nationalization. Later, he worked as a proof-reader at Europe Publishing House until his retirement.

His home – at that time, he was already living with Piroska Szántó – was a meeting place for poets and writers. István Vas was the mentor of young people, even when he was not allowed to publish and was present in literary life only with his translations. He could only return from the forced silence only after 1956, when his volumes, including his grandiose autobiographical novel, could be published one after the other.

For István Vas, Szentendre was the location of 'teenage excursions and rowing trips' at first. In 1937, he spent his holiday with Eti and the Kassák couple in the Hertl Mansion, in Pismány. In 1940, on St. Peter and Paul's Day, he visited Szentendre by boat, with Dezső Korniss, and fell in love with Piroska Szántó unexpectedly. The initial rejection, their distracting parallel relationships still prevented the love that would last "for life". They got married in the place of their common memories, Szentendre (1951), and then they bought a plot of land here and built a weekend house

Vas István dolgozósarka a Gróza Péter rakparti lakásban |
István Vas's working corner in the Péter Gróza quay apartment, d. n. | n. d.
eredeti fotó | original photograph, mgt. | private property

on it. They spent a lot of time here in their garden, in spring, summer and autumn. Roses and poems were proliferating.

István Vas (1910–1991) is a member of the third generation of the Nyugat (West). He is irremovable from the literary canon, however, his figure is fading. The exhibition entitled Through Time's Segments, which selects from the legacy of several public institutions and from the collections of many private individuals, seeks to raise awareness of the intellectually sensitive, classical poet's oeuvre and recall his attractively modern person. The exhibition aims to introduce the poet, literary translator and novelist. In addition, it seeks to inspire the visitors to read.

A KIÁLLÍTÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

JÚNIUS 23. CSÜTÖRTÖK, 18:00

Kiállítás megnyitó | Vas István. Az idő metszeteiben
Megnyitja: Várady Szabolcs költő, műfordító

JÚNIUS 25. SZOMBAT, 18:00-20:00

„Énnekem is ragyogott tavaly itt, szentendrei parton” 16+
Irodalomterápiás foglalkozás Vas István versére
M. Nagy Emese irodalomterapeutával
Regisztráció: regisztracio@muzeumicentrum.hu
Múzeumok Éjszakája karszalaggal látogatható.

JÚLIUS 7. CSÜTÖRTÖK, 17:00

Kuratori tárlatvezetés | Szilágyi Zsófia Júlia
Belépőjeggyel látogatható.

AUGUSZTUS 11. CSÜTÖRTÖK, 17:00

Kuratori tárlatvezetés | Szilágyi Zsófia Júlia
Belépőjeggyel látogatható.

AUGUSZTUS 26. PÉNTEK, 14:00-18:00

Szentendre Éjjel-Nappal Nyitva Fesztivál
Szenior Péntek | Zám Mária művészetterapeuta
verses alkotófoglalkozása
Regisztráció: regisztracio@muzeumicentrum.hu
Belépőjegy: 2000 Ft / fő

AUGUSZTUS 27. SZOMBAT, 18:00

Szentendre Éjjel-Nappal Nyitva Fesztivál
Beszélgetés Vas Istvánról. Vendég: Nyáry Krisztián
Belépőjeggyel látogatható.

SZEPTEMBER 3. SZOMBAT, 17:00

Múzeumi mesék 18+ | Önismereti foglalkozás Nagy Luca
meseterapeutával
Belépőjeggyel látogatható.

SZEPTEMBER 25. VASÁRNAS, 16:00

Finisszázs
Nádasdy Ádám költő, műfordító tárlatvezetése
Közreműködik Trill Zsolt színművész
Belépőjeggyel látogatható.

- A rendezvények előzetes regisztrációval (regisztracio@muzeumicentrum.hu) látogathatóak.
- **Hírlevél feliratkozás** (hírek, programok, érdekességek a Ferenczy Múzeumi Centrum életéből): www.muzeumicentrum.hu
- Pénztárzárás: 17:30
Jegyvásárlás: a helyszínen, a www.muzeumicentrum.hu vagy a jegymester.hu oldalon.
- Éves bérleteink a váltástól számított 365 napig érvényesek. Kaphatók a múzeumi pénztárakban, a jegymester.hu-n és a szentendrei TourInform irodában.
- A programváltoztatás jogát fenntartjuk!
- Ferenczy Múzeum, Szentendre, Kossuth Lajos u. 5.

A broszúra **Vas István. Az idő metszeteiben** című kiállítás alkalmából készült. Ferenczy Múzeumi Centrum, Szentendre, 2022. június 24. — 2022. szeptember 25.

This brochure was published on the occasion of the exhibition entitled **Through Time's Segments** Ferenczy Museum Center, Szentendre, 24 June 2022 — 25 September 2022

Kiadja | Publisher **Ferenczy Múzeumi Centrum**

Felelős kiadó | Publication overseen by **PROSEK Zoltán**

Kurátor | Curator **SZILÁGYI Zsófia Júlia**

Grafikai terv | Graphic design **ANDORKA Tímea**
Angol fordítás | English translation **BALOGH Anna**

Nyomda | Press **Pannónia Nyomda Kft.**

A borítón | On the cover
BALLA Demeter: Vas István, 1970-es évek | from the '70s
eredeti fotó | original photograph,
Petőfi Irodalmi Múzeum | Petőfi Literary Museum

© **szerzők** | The authors
© **fordítók** | The translators
© **Ferenczy Múzeumi Centrum, 2022**

A broszúra szerzői jogilag védett. A kiadó előzetes írásos hozzájárulása nélkül részleteiben sem reprodukálható. | All rights reserved. No part of this brochure can be reproduced without express written permission from the publisher.

A kiállítás csütörtöktől vasárnapig
10 és 18 óra között látogatható.

The exhibition is on view from Thursday
to Sunday from 10 am to 6 pm.

FERENCZY MÚZEUMI
CENTRUM

SZENTENDRE
2022

Infó: +36 20 779 6657 | info@muzeumicentrum.hu
www.muzeumicentrum.hu | [f /ferenczymuzeumicentrum](https://www.facebook.com/ferenczymuzeumicentrum)
[@ muzeumicentrum](https://www.instagram.com/muzeumicentrum) | [y ferenczymuzeumicentrum](https://www.youtube.com/ferenczymuzeumicentrum)

#VASISTVAN #AZIDOMETSZETEIBEN #THROUGHTIMESSEGMENTS
#MUZEUMICENTRUM #FERENCZYMUZEUM #SZENTENDRE